

เล่นปฏิบัติธรรม

พระอาจารย์สงบ มนสฺสุทโธ

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗
ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : กราบเรียนหลวงพ่อก่อนที่เคารพอย่างสูงครับ การเห็นปฏิจสมุปบาทเกิดดับอยู่
เนื่องๆ อย่างนี้เรียกว่าเห็นอย่างไรครับ แล้วทำอย่างไรต่อครับ ผมกลัวว่าจะทำไม่ถูก
ในการพิจารณาครับ

การทำสมาธิของกระผมยังไม่คืบหน้าเท่าไรครับ ช่วงระหว่างจิตเพ่งกับ
สภาวะต่างๆ พอมีสติอะไรมากระทบ จิตมักหวั่นไหว หมายถึงว่ามีสะดุ้งอยู่เป็น
บางครั้ง จะต้องเพ่งใช้สติให้มากขึ้นกว่าเดิม หรือบางครั้งพอสมาธิไปอีก ก็ได้ยินเสียง
คล้ายๆ ลมทะเลเข้าหูซ้าย ออกหูขวา หรือเห็นลมกระทบเพดานจมูก บางครั้งก็เห็น
ความเกิดดับของลมที่กลางอก ลึนปี แต่ก็ทรงอารมณ์อยู่ได้ไม่นาน กำลังสมาธิอาจยัง
ไม่พอแก่การงานหรือไม่ครับ

ที่กระผมกล่าวมาทั้งหมดนี้มาถูกทางมรรคผลนิพพานหรือไม่ ประการใด
หลวงพ่อบุญธรรมอธิบายให้จิตดวงนี้มีความรู้แก่กล้า สามารถไปถึงฝั่งอรหัตตผล
นิพพานด้วยครับ ขอบพระคุณ

ตอบ : โดยเป้าหมาย โดยความหวัง เห็นไหม ที่เราเป็นชาวพุทธ เป้าหมายของเรา
ถึงที่สุดแห่งทุกข์คือถึงพระนิพพาน ทุกคนมีเป้าหมายอย่างนั้น โดยผู้ที่ตั้งใจประพฤติ
ปฏิบัติที่เข้ามาคลุกคลี มีครูมีอาจารย์ ได้ฟังเทศน์ ได้คลุกคลีกับพระกรรมฐาน จะมี
เป้าหมายว่า เราอยากจะทำปฏิบัติให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์

แต่โดยทางศรัทธาทางโลก พอพูดถึงนรกสวรรค์ เขายังแทบไม่อยากจะเชื่อ
ยิ่งถ้าพูดถึงมรรคผลนิพพาน เขาบอกว่ามันเป็นไปไม่ได้ บางลัทธิฝ่ายที่ปฏิบัติเขา
บอกถึงพุทธกาล พระอรหันต์ไม่มีหรอก

พวกนามรูป พวกอภิธรรมเขาบอกว่า มรรคผลนิพพานจะมีอะไร พระอรหันต์ ไม่มีหรอก กิ่งพุทธรากแล้ว สูงสุดก็แค่อนาคามี สูงสุดนะ ถ้าต่ำสุดไม่มีเลย เขาไม่เชื่อกันอยู่แล้ว ถ้าไม่เชื่อแล้วเราจะมาประพฤติปฏิบัติกัน ประพฤติปฏิบัติทำไมล่ะ

แต่เดิม ความเชื่อถือของสังคมเขามีศาสนาไว้เป็นวัฒนธรรมเท่านั้น มีศาสนาไว้เป็นประเพณีเท่านั้น เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านออกประพฤติปฏิบัติทุกข์ยากมาก ทุกข์ยากเพราะอะไร เพราะประเพณีเชื่อว่าพระก็ต้องอยู่ในวัด พระก็แค่ทำพิธีกรรมให้กับชาวบ้าน ให้ชาวบ้านมีที่พึ่งเท่านั้นนะ นี่เขามีความเชื่อกันนะ

เวลาบอกว่าเคารพ เคารพพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นชาวพุทธมีรัตนตรัยเป็นศาสนาพุทธ แต่เวลาเชื่อ เชื่อผีเชื่อสาง เชื่อการทรงเจ้าเข้าผี เพราะอย่างนั้นมันเป็นที่ยึดได้ มันจับต้องได้ แต่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์มันเป็นนามธรรมเกินไป พระก็อยู่วัดอยู่ป่า พระก็ไม่หน้าเคารพเลื่อมใส มันจะมีมรรคมีผลที่ไหน เขาไม่เชื่อกันหรอก แล้วหลวงปู่มั่นท่านออกประพฤติปฏิบัติในสังคมอย่างนั้นนะ

ถ้าออกประพฤติปฏิบัติในสังคมแบบนั้น มันก็มี พระไตรปิฎกก็มี ครูบาอาจารย์ที่มีการศึกษาก็มี แต่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันไม่มีใครปฏิบัติได้ตามความเป็นจริงทั้งนั้นนะ ไม่มี พอไม่มี ท่านก็ทำของท่านมา พอทำของท่านมา ที่ว่าลำบากๆ ครูบาอาจารย์เรานะ เวลาธาตุคงไปที่ไหน เขาเห็นพระห่มผ้าสีคล้ำๆ เขาก็วิ่งหนีตกใจว่าเขาไม่เคยเห็น ผีบุญๆ เขากลับ ไม่เคยเห็นห่มผ้าสีนั้น

แต่ในปัจจุบันนี้เราห่มผ้าสีกรักกันเต็มประเทศไทยเลย ใครๆ ก็อยากห่มผ้าสีกรัก จนเขามีความตำรึกันว่าห่มสีพระราชทาน สีพระราชนิยม เขาว่าไปนู่น

สีผ้ามันก็คือสีผ้า ผ้าข้อมสี ข้อมสีเข้มสีอ่อน มันก็อยู่ที่สี มันจะศักดิ์สิทธิ์วิเศษมาจากไหน มันจะศักดิ์สิทธิ์วิเศษมันก็อยู่ที่ข้อวัตรปฏิบัติ มันอยู่ที่ธรรมวินัยของผู้ปฏิบัติ มันอยู่ที่มรรคที่ผล อยู่ที่ความเป็นจริงอันนั้นต่างหากมันถึงจะมีคุณธรรมจริง มันจะไปอยู่ที่สีที่สันทเอา มาถกเถียงกัน เรื่องนี้มันมีประโยชน์อะไร

แต่คนถ้าไม่มีที่พึ่ง เขาไม่มีหลักมีเกณฑ์ของเขา เขาเห็นพระห่มผ้าสีเหลืองๆ พอมาเห็นห่มผ้าสีดำๆ เขาก็ตกใจ นี่สมัยหลวงปู่มนั้นนะ คือเขาไม่เชื่อถือไม่ศรัทธา เขาก็ยังบอกว่ารอคผลจะมีหรือเปล่า นี่ความไม่เชื่อถือไม่ศรัทธาของเขา

แต่ในปัจจุบันนี้สิ เวลาปฏิบัติไปๆ “กึ่งพุทธกาลแล้วมรรคผลไม่มี พระอรหันต์ไม่มี ไม่มีหรอก”...ไม่มีแล้วสอนปฏิบัติทำไม ไม่มีแล้วสอนทำไม อภิธรรมสอนทำไม นี่ไง พอสอนอภิธรรม การเห็นปฏิจสมุปบาท ปฏิจสมุปบาทที่ไหน ถ้าปฏิจสมุปบาท

“เห็นปฏิจสมุปบาท เห็นการเกิดดับอยู่เนื่องๆ อย่างนี้เรียกว่าเห็นอะไรครับ”

ก็เห็นสัญญาใจ เห็นจินตนาการใจ เห็นสร้างภาพใจ สร้างภาพเพราะอะไร สร้างภาพเพราะในสมัยที่หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มนั้นท่านออกประพฤติปฏิบัติใช้ใหม่ คนจะเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาไม่เชื่อ พอไม่เชื่อเพราะความซื่อของเขา ความซื่อของสังคม ความซื่อของสังคมไทย ความซื่อของชาวชนบท ความซื่อของสังคมชาวพุทธ เขาไม่เชื่อมรรคผลเพราะอะไร เขาไม่เชื่อถือเพราะว่าการประพฤติปฏิบัติมันไม่สมจริงสมจัง คนที่เขาคลุกคลีอยู่กับศาสนาเขาไม่เชื่อของเขาเพราะว่าเขาดูโดยประสบการณ์ของเขา เขาไม่เชื่อวามรรคผลมีจริง

แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มนั้นท่านใช้ชีวิตของท่านทั้งชีวิตหนึ่งหมดไปอายุขัยหนึ่ง แล้วก็อายุขัยของหลวงปู่แหวน หลวงปู่ตื้อ รุ่นที่ ๒ มาอีกรุ่นหนึ่ง หลวงตาท่านบอกว่าท่านเป็นรุ่นที่ ๓ ให้อั้วพวกเราที่รุ่นสุดท้าย ๓-๔ ชั่วอายุคน เพื่อให้สังคมเขามั่นคงศรัทธาขึ้นมา เพราะอะไร เพราะว่าท่านเทศนาว่าการของท่าน เพราะท่านเอาความจริงในหัวใจของท่านมาเทศนาว่าการ เอาความจริงของท่านมาตีแผ่ พอตีแผ่ขึ้นมา คนที่มีเหตุมีผลฟังเหตุฟังผลแล้วมันยอมรับเหตุผลนั้น เขาเชื่อเรื่องมรรคเรื่องผลขึ้นมา พอเชื่อเรื่องมรรคเรื่องผลขึ้นมา การประพฤติปฏิบัติมันก็เข้มแข็งขึ้นมา

พอเข้มแข็งขึ้นมา ฝ่ายปฏิบัติเขาปฏิบัติด้วยพุทธโฆ หลวงปู่มนั้นท่านสอนพุทธโฆ พุทธโฆคือคำบริกรรม คำบริกรรม การทำความสงบ ๔๐ วิธีการ นี่ท่านทำจริงๆ ของ

ท่าน ท่านทำจริงทำจังของท่าน แล้วท่านได้ผลของท่าน ถ้าไม่ได้ผลของท่าน ท่านจะเอาสิ่งใดมาเทศนาว่าการ

เวลาเทศนาว่าการ เวลาเทศน์ตามปริยัติก็เทศน์ตามพระไตรปิฎก เทศน์ตามตำรา เทศน์ตามตำราก็ว่าไปตามตำรา ไอ้คนที่ฟังแล้วก็ฟังเป็นพิธี ฟังเทศน์เอาบุญ เห็นไหม นั่งสัปหงกโงกวง เวลาฟังเทศน์ก็นั่งสัปหงก หัวนี้จรดพื้นเลย พอพระเทศน์จบ สาธุ! ใ้บุญๆ อยู่! บุญเต็มหัวใจเลย

แต่หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านไม่เทศน์อย่างนั้น ท่านเทศน์จี๋เข้าไปในหัวใจ นี่ตัวแข็งเลยนะ จิตสงบนิ่งคอยฟังคุณธรรมอันนั้นเข้ามาชำระใจ ธรรมกระแทกเข้ามาในหัวใจ ถ้าหัวใจยิ่งกระแทกเท่าไรมันก็ยิ่งจะไปปลดเปลื้องในใจของผู้ที่ฟัง

การฟังธรรมอย่างนั้น ธรรมจากที่ในใจของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านเป็นจริงของท่าน ท่านทำจริงทำจังของท่าน ท่านมีเหตุมีผลของท่าน ท่านถึงเอาความจริงอันนั้นมาอธิบายให้พวกเราฟัง แล้วถ้าใครมีอำนาจวาสนา ใครมีอำนาจวาสนาก็พยายามทำตาม ทำให้ได้ ทำตามแล้วทำให้ได้ แล้วมันมีคนทำได้ มีหลวงปู่ตื้อ มีหลวงปู่ชอบ มีหลวงปู่ฝั้น ทำได้เพราะอะไร ทำได้เพราะท่านทำแล้วท่านส่งการบ้านอาจารย์ของท่าน ท่านเทศนา เช่น หลวงปู่ฝั้น

หลวงปู่มั่นท่านพูดกับพระที่เป็นลูกศิษย์บอกว่า “ท่านขาวได้คุยกับเราแล้วนะ” คือได้คุยกันแล้ว จบแล้ว นี่ใครได้คุยแล้ว แล้วเวลาท่านพูดกับพระสมัยที่ว่าท่านชราภาพแล้วนะ “หมู่คณะจำไว้ นะ ท่านมหา หลวงตามหาบัวท่านดีทั้งข้างนอกและดีทั้งข้างใน”

ดีข้างนอกคือว่าข้อวัตรปฏิบัติ ดีข้างนอกคือกฏกติกากที่ท่านเป็นผู้นำ นี่ดีข้างนอก ข้างนอกหมายถึงว่าจรดนิสสัยข้างนอก ท่านดีทั้งข้างนอกและดีทั้งข้างใน ข้างในคือมีคุณธรรม ข้างในคือปฏิบัติแล้วมีคุณธรรม

นี่ไง ที่ท่านมีคุณธรรม มีความจริงของท่าน แล้วท่านสั่งสอนของท่าน มีความจริงของท่าน แล้วท่านทำจริงของท่าน มันถึงได้ผลของท่านมา พอทำขึ้นมาแล้ว พอปฏิบัติมาก็มีฝ่ายปฏิบัติอีกฝ่ายหนึ่งพยายามจะหาวิธีการปฏิบัติมา ก็กำหนดนามรูป กำหนดไปเอามาจากพม่า เอามาจากพม่านี้เป็นสาวกภษิต แล้วเวลาบอกว่ากรรมฐานพุทโธ พระพุทธเจ้าไม่ได้ทำพุทโธ

พระพุทธเจ้าไม่ได้ทำพุทโธ พระพุทธเจ้าทำอานาปานสติ แต่พระพุทธเจ้าสอนกรรมฐาน ๔๐ ห้อง พุทธธานุสติ ธรรมธานุสติ สังฆานุสติ ทำความสงบ ๔๐ วิธีการนี้เป็นพุทธภษิต เป็นภษิตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอยู่ในพระไตรปิฎก วิธีการทำกรรมฐาน ๔๐ ห้อง

แต่สาวกภษิต นามรูป ยุบหนอพองหนอ มันอยู่ที่ไหนในพระไตรปิฎก มันไม่มี แล้วเวลาไปศึกษา ด้วยความเชื่อของสังคม ด้วยความเชื่อของชาวพุทธ เขาเห็นว่าการประพฤติปฏิบัติของพระสมัยก่อนที่หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ท่านจะปฏิบัติได้จริง มันประพฤติปฏิบัติ มันไม่สมควร เหตุผลมันไม่สมควรให้เชื่อ เขาเลยไม่เชื่อ เขาไม่เชื่อ เพราะว่ามันไม่มีเหตุมีผลที่จะให้เขาเชื่อได้

แต่พอหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านปฏิบัติของท่านตามความเป็นจริง ท่านมีเหตุมีผลอธิบายจนเขาเชื่อได้ เขาเชื่อของเขามีไม้ง่ แต่เวลาในปัจจุบันนี้เวลาปฏิบัติมา อภิธรรมบอกว่าถึงพุทธกาลแล้วไม่มีพระอรหันต์

ปัญญาชนนะ ศึกษา มา ศึกษาอภิธรรม อภิธรรมคืออภิมหา อภิคือยิ่งใหญ่ ธรรมะที่ยิ่งใหญ่ ธรรมะที่ยิ่งใหญ่ ศึกษาอย่างยิ่งใหญ่มหาศาลเลย แล้วบอกว่าถึงพุทธกาล ไม่มีพระอรหันต์ แล้วปฏิบัติไปทำไม การปฏิบัติ เห็นไหม ดูสิ เวลาเขาปฏิบัติกัน เหมือนเด็กเล่นขายของ เล่นปฏิบัติธรรม

เวลามีครูมีอาจารย์ของเราท่านให้ประพฤติปฏิบัติจริง ทำจริง ๆ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านทำของท่านจริง ๆ ครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติของท่านจริง ๆ ขึ้นมา ท่านทำจริงของท่าน ไม่ใช่เล่นปฏิบัติธรรม

ไฉนนี่ทำเล่นๆ ทำเล่นๆ เพราะอะไร ทำเล่นๆ เพราะตัวเองไม่มีจิตนิสัยตัวเองไม่มีคุณธรรมพอ พอไม่มีคุณธรรมพอก็ทำเป็นพิธีกรรม พอเป็นพิธี พอเป็นพิธีก็ทำเล่น เหมือนเด็กๆ เลย เหมือนนักเรียนอนุบาล นักเรียนอนุบาลไปถึงโรงเรียนมีอะไรล่ะ มันก็เล่นเครื่อง เล่นสิ่งที่ฝึกหัดสมอง ไฉ้พวกตุ๊กตา ไฉ้พวกสีสันทามาเรียงเล่นกัน มาจับเต้น นั่นนะเขาฝึกชาวน์เด็กๆ เขาฝึกชาวน์เด็กๆ ให้เด็กๆ มันรู้จักเรียง รู้จักเก็บอักษร รู้จักดูแล มันเล่นปฏิบัติธรรม

นี่ก็เหมือนกัน เล่นปฏิบัติธรรม เล่นไม่จริง เพราะตัวเองเล่นปฏิบัติธรรม ผลมันคืออะไร เด็กอนุบาลไปโรงเรียนของเขา ที่เขาไปเล่นกัน โรงเรียนอนุบาลคือเอาเด็กไปเล่นนะ ไม่ได้เอาไปเรียน โดยหลักคือเอาไปเล่น เอาไปนอน เอาไปเล่น เล่นเพื่อฝึกหัดสมอง แล้วพอโตขึ้นมาค่อยมาฝึกมาเรียนทีหลัง

ไฉนนี่ก็เหมือนกัน เล่นปฏิบัติธรรม ยองกันไปก็ยองกันมา มันทำเล่นๆ มันเล่นปฏิบัติธรรม มันไม่ใช่ธรรมความจริง พอเล่นปฏิบัติธรรมแล้วกิเลสมันสวมรอย เพราะอะไร เพราะอกิฆาธรรม อกิฆาธรรมคือธรรมที่ยิ่งใหญ่ ธรรมยิ่งใหญ่อะไร จิตก็ดวงๆ ตกภวังค์ จิตก็ดวง

มันก็เหมือนนะ มันเหมือนกับเราชุมชนชุมชนหนึ่งอยากจะตั้งสหกรณ์ อยากตั้งสหกรณ์ขึ้นมาเพื่อชุมชนนั้น เพื่ออาชีพ เพื่อความมั่นคงของชีวิต ก็ศึกษา ศึกษาการเก็บออม พอศึกษาการเก็บออมก็ศึกษา ศึกษาถึงเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์เขาว่าเงินเพื่อทำอะไร ปรึวรรตเงินตรา ไปนู่นเลย

สหกรณ์เขาก็เพื่อความซื่อสัตย์ใช่ไหม เราลงทุน ร่วมทุนแล้วเราใช้ประโยชน์จากสหกรณ์นั้น มีผลกำไรก็มาแบ่งปันกัน แค่นั้นมันก็ถูกต้องแล้ว แต่ถ้าไปเรื่องเศรษฐศาสตร์ เรื่องอะไรไปใหญ่โต อกิฆาธรรม ศึกษาไปทั่วเลย ปฏิจจสมุขบาท เห็นการเกิดดับ เห็นภวังคจิต จิตมีก็ดวง ความรู้สึก แล้วทำอย่างไรต่อ จินตนาการทั้งนั้น เล่นปฏิบัติธรรม ทำเล่นๆ เวลาทำ ทำเล่นๆ นะ

สหกรณ์เขาแค่ร่วมทุน แค่ทำเพื่อสังคม ถ้าเราทำได้จริงนะ ชุมชนนั้นมันคงขึ้นมา ชุมชนนั้นเข้มแข็ง ชุมชนนั้นมีความสุข ชุมชนนั้นทำได้จริง

นี่เหมือนกัน พุทฺโธฯ เราทำของเรา เอาให้มันจริงจังขึ้นมา ถ้าปฏิบัติจริงมันจะเป็นอย่างนี้

พอหมู่บ้านนี้เขาตั้งสหกรณ์ขึ้นมา เขาร่วมทุกคน เขาชวนขวาย เขาทำของเขาเพื่อประโยชน์ของเขา ไอ้ของเรา นักเศรษฐศาสตร์ เรารู้เรื่องการออม เรารู้เรื่องเงินตรา เรารู้ทุกอย่างเลย มันมีแต่ตัวเลข มีแต่บัญชี เล่นปฏิบัติธรรม พอเล่นปฏิบัติธรรมมันได้สิ่งใดมา

ถ้ามันได้สิ่งใดมา พอปฏิบัติไป เพราะนักเศรษฐศาสตร์มันรู้ความเสียมค่าของเงิน ปริวรรตเงินตรามันรู้ของมันหมดแหละ ที่นี้พอรู้หมด “ปฏิจจสมุขปาห เห็นการเกิดดับ แล้วเห็นการเกิดดับอยู่เนืองๆ นั่นมันคืออะไร”

มันคือทฤษฎีไง มันคือตำรา แต่จิตนี้มหัศจรรย์ จิตนี้มันก็คิดของมันไป แล้วมันก็ไม่ผลหรอก ไม่มีผลเพราะอะไร เล่นปฏิบัติธรรม ทำเล่นๆ เล่นอยู่อย่างนั้นนะ ย่องกันไปก็ย่องกันมา แล้วก็ว่าง แล้วก็มีความสุข

อ้าว! คนนะ คนรู้จักทำบัญชี คนรู้จักเก็บออมมันก็ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย มันก็มีเงินใช้จ่ายตลอดเดือน สบายอยู่แล้ว นี่ก็เหมือนกัน เล่นปฏิบัติธรรมก็ได้แค่นี้

แต่ในการปฏิบัติธรรมของครูบาอาจารย์เรา การปฏิบัติตามความจริงนะ ทำความสงบของใจเข้ามา พอใจสงบ ฐิติจิต จิตเดิมแท้ จิตนี้เป็นนักท่องเที่ยว มันท่องเที่ยวมาในวัฏฏะ ตั้งแต่พรหม ตั้งแต่สวรรค์ลงมา แล้วตั้งแต่มนุษย์ ตั้งแต่นรก อเวจี จิตมันเวียนว่ายตายเกิด มันไม่ใช่ใช้จ่ายต้นเดือนปลายเดือน เงินเดือนออกต้นเดือน ใช้จ่ายครบเดือน ใช้จ่ายครบเดือนก็อยู่แค่นี้แหละ นี่ปฏิบัติเล่น

แต่ถ้าปฏิบัติจริงนะ จิตนี้มาจากไหน จิตนี้มาจากไหน เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันมาจากไหน แล้วมันมาเกิดเป็นมนุษย์ เราสนใจประพฤติปฏิบัติ การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย ใครเป็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย แล้วพิจารณาไปแล้วจิตมันสงบแล้วมันไปเห็นผู้

เกิด ผู้แก่ ผู้เจ็บ ผู้ตาย ถ้าประพฤติปฏิบัติไปตามความจริงแล้วมันไม่มี
อายุขัย มันไม่ชราภาพ มันไม่ตาย มันไม่ตายแล้วมันมีไหม มันทำลาย
แล้วมันไม่เกิด มันไม่เกิดด้วย มันไม่แก่ด้วย มันไม่เจ็บด้วย มันไม่ตาย
ด้วย แล้วทำอะไร ถ้าทำอะไร นี่ไง ถ้าทำจริงใจ

นี่เขาถามว่า เขาทำอย่างนี้มันเข้าถึงมรรคผลนิพพานไหม

มรรคผลนิพพาน เพราะคำแรกนี่ไง “การเห็นปฏิจสมุปบาท เห็นการเกิดดับ
อยู่เนื่อง ๆ อย่างนี้เรียกว่าเห็นอะไรครับ”

ถ้าคนปฏิบัติตามความเป็นจริงนะ ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้าเห็นกาย เห็นเวทนา
เห็นจิต เห็นธรรม มันเห็นปฏิจสมุปบาทไหม

ปฏิจสมุปบาทนะ **อิทปฺปจฺจยตา** เขาพูดว่า**อิทปฺปจฺจยตา**นะ ธรรมที่
สูงส่งมาก อภิธรรม ธรรมที่สูงส่ง **อิทปฺปจฺจยตา** เพราะเหตุนี้มี ถึงมีเหตุนี้ **อวิชฺ**
ชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺจยา วิญฺญาณํ เพราะมันมีภพ มันถึงมีสังขาร
เพราะมันมีภพ มันถึงมีวิญญูณ เพราะมันมีภพ มันถึงมีทุกข์ เพราะมันมีภพ เพราะ
เหตุนี้มันถึงมีเหตุนี้ ถ้าเหตุนี้มี มันจะเห็นได้อย่างไรละ ถ้าพูดถึงนะ อภิธรรมก็เรียนกัน
ไป ปฏิจสมุปบาทคือเป็นอย่างนั้น ก็สร้างอารมณ์ คิดอารมณ์กันไป แล้วสร้างอารมณ์
คิดอารมณ์ไปแล้วมันได้อะไรละ

แต่ถ้าในการปฏิบัติแบบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปศึกษากับเจ้า
ลัทธิต่าง ๆ มาพอสมควรแล้ว ไม่มีทางไปแล้ว ก็กลับมาเจริญอานาปานสติ จิตมันสงบ
เข้ามา จิตมันสงบเข้ามา

ไปเทศนาบัญญัติวัคคีย์ บัญญัติวัคคีย์ไม่ทำสมาธิ แต่ปฏิบัติกับองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้ามา ๖ ปี ทำความสงบของใจเข้ามา ก็เวลาเทศน์ขึ้นมาก็เทศน์ฉัหม
จิกๆ

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำหนดอานาปานสติ พอจิตสงบเข้า
มาแล้ว บุพเพนิวาสานุสติญาณ จิตสงบเข้าไปแล้วไม่เกิดมรรค มันไปเกิดกำลังของจิต

จิตมันจะไปรู้ตามข้อมูลของมัน บุพเพนิวาสานุสติญาณคือระลึกอดีตชาติได้ แต่ถ้าดึงกลับมาอีก พอจิตลงไปอีก จุตูปปาตญาณ มันไปของมัน

อสาวิักขยญาณนี่คือมรรค มรรค ๘ ถ้ามันรู้เห็นจริง มันไปชำระล้าง นี่ปฏิบัติจนสรุปบาทไปชำระล้างอวิชชา ถ้าชำระล้างอวิชชาด้วยมรรคญาณเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา แต่ด้วยอำนาจวาสนา ขิปปาภิญญา ผู้ปฏิบัติแล้ว มันรู้ได้ด้วยความลึกซึ้ง

แต่ในการปฏิบัติในปัจจุบันนี้ ครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติ พอจิตมันสงบแล้วมันจะเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เห็นสติปัญญา ๔

เห็นสติปัญญา ๔ มันใช้ปฏิบัติจนสรุปบาทใหม่

ถ้าเห็นธรรม เราตีความเห็นนั้นเป็นปฏิบัติจนสรุปบาท เราตีความเห็น เห็นธรรมารมณฺ์ เห็นอารมณ์ความรู้สึกเป็นปฏิบัติจนสรุปบาท เราตีความว่าเป็นปฏิบัติจนสรุปบาท แต่มันไม่ใช่เป็นตัวปฏิบัติจนสรุปบาท เพราะตัวปฏิบัติจนสรุปบาท มันจะลึกซึ้งกว่านี้อีก มหาศาลเลย เพราะตัวปฏิบัติจนสรุปบาทมันต้องไปผ่านอสุภะ ผ่านกามราคะ มันต้องผ่านอนาคามีมรรคเข้าไปมันถึงจะไปเห็นปฏิบัติจนสรุปบาทตามความเป็นจริง นี่พูดถึงตามความเป็นจริงนะ

เพราะอะไร เพราะเขาเขียนมาถาม ถามว่าไอ้มันคืออะไร

ที่นี้พอบอกว่าเป็นปฏิบัติจนสรุปบาทๆ ไอ้ที่เขาเห็นที่เขาู้กัน อภิธรรมๆ นี่เล่นปฏิบัติธรรม เพราะมันไม่ใช่จริง มันไม่ใช่ความจริง มันไม่ใช่เห็นจริง มันไม่ใช่รู้จริง มันรู้จากจินตนาการ มันรู้จากสัญญา มันรู้จากการเทียบเคียง มันไม่ใช่ตัวจริง

ถ้าเป็นตัวจริงนะ มันต้องผ่าน ผ่านกายเข้าไป เป็นโสดาบัน ละกายเข้าไปแล้ว ละกายอย่างหยาบเข้าไปเป็นโสดาบัน ละกายอย่างกลางเป็นสกิทาคามี ละกายอย่างละเอียด เห็นใหม่ ละกายอย่างละเอียดคือละกามราคะ ถ้าละกามราคะไปแล้ว พอเข้าไปอรหัตตมรรค มันจะเข้าไปเจอภพเจอตชาติ ไปเจอกายของจิต จิตที่มันเป็นตัวกาย จิตที่มันละเอียด ตัวนั้นนะตัวปฏิบัติจนสรุปบาท

ตัวปฏิบัติสมุปปาทมันมืออยู่จริง มันเป็นตัวจริงด้วย ต้องเห็นจริงด้วย มันถึงจะชำระได้จริง แต่มันไม่ใช่เป็นอย่างนี้ แต่เนื่อบอกว่า “การเห็นปฏิจจสมุปปาท การเกิดดับ อยู่เนื่อง ๆ”

ถ้าพูดว่าการเห็นอยู่เนื่อง ๆ มันเหมือนกับเรา เราคิดโดยจินตนาการ ที่ว่าเขาดูจิต ๆ ความคิดไม่ใช่จิต แล้วถ้าทำความสงบของใจเข้ามา พอจิตสงบเข้ามาแล้ว ถ้าเห็นอาการของจิตนั้นมันอีกเรื่องหนึ่ง

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าการเห็นปฏิจจสมุปปาทอยู่เนื่อง ๆ นั่นคืออะไร คือเห็นอย่างนี้ เห็นโดยจินตนาการ เห็นโดยจินตนาการเพราะอะไร เพราะจิตยังไม่สงบใจ นี่เป็นข้อที่ ๑

พอข้อที่ ๒ “การทำสมาธิของกรรมก็ยังไม่คืบหน้าเท่าไร ช่วงระหว่างที่จิตเพลिनกับสภาวะต่าง ๆ พอมีเสียงอะไรมากระทบหู จิตมันจะหวั่นไหว หมายถึงว่ามี ความสะดุ้งเป็นบางครั้ง จะต้องเพ่งใช้สติให้มากขึ้นกว่าเดิม”

นี่เขาว่าจะต้องเพ่งไป จะต้องเพ่งเพราะอะไร เพราะเขาเพ่งของเขา เขาดูของเขา เพราะทำสมาธิไป ถ้าทำสมาธิเพราะอะไร เพราะพวกอภิธรรมเขาไม่ยอมทำสมาธิ เพราะเขาปลุกฝังกันไว้ว่า ถ้าทำสมาธินี้เป็นสมณะ สมณะไม่ใช่วิปัสสนา สมณะไม่ใช่ปัญญา ใน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา

แต่ปัญญาในพระพุทธศาสนา ปัญญาของหลวงปู่มันมันมีสุตมย ปัญญา จินตมยปัญญา กวามมยปัญญา ปัญญาที่จะฆ่ากิเลสได้ต้องเป็น กวามมยปัญญา ไม่ใช่สุตมยปัญญา จินตมยปัญญาฆ่ากิเลสไม่ได้

ฉะนั้นเขาบอกว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ก็เลยพยายามจะใช้คำว่าปัญญานี้เป็นเรือธง เป็นธงตั้งว่าต้องใช้ปัญญา เราก็ใช้ปัญญากันไป ปัญญาจนเพ่งกัน เพ่งให้มันเป็นอย่างที่เรารารถนา เวลาสมาธิก็คิดสร้างรูปขึ้นมาให้เป็นสมาธิ เวลาใช้ปัญญา ปัญญาที่เป็นสัญญา เป็นก๊อบปี้ เป็นสิ่งที่ก๊อบปี้กันมา ที่ว่ามีการศึกษา ที่ว่า อภิธรรมนี้รู้มาก พยายามให้รู้ให้มาก

รู้อย่างนี้ที่หลวงปู่มันท่านพูดกับหลวงตาไว้ เพราะหลวงตาท่านเรียนถึงมหา
 ณะ ท่านบอกว่า การเรียน พูดถึงการเรียน เรียนมาเพื่อเป็นทางวิชาการ เป็นปริยัติ
 โลกจะเจริญได้ด้วยการศึกษา การศึกษาทำให้คนฉลาด การศึกษาทำให้คนไม่โดน
 หลอกหลวง ถูกต้อน การศึกษาทางโลก แต่กิเลสมันพลิกมาเอาการศึกษานั้นมาเป็น
 สมบัติ แล้วมันยึดว่ามันรู้จริงใจ แต่ความจริงมันรู้โดยทฤษฎี มันยังไม่รู้จริง

เวลาที่หลวงตาท่านปฏิบัติ ท่านศึกษาจนจบมหา จะปฏิบัติ ไปหาหลวงปู่มัน
 หลวงปู่มันบอกว่า “มหา การที่ศึกษามาที่ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม
 พุทธเจ้านี้ประเสริฐนะ เราต้องเกิดใส่ศีระะ คือเกิดทูลบูชาไว้ก่อน เพราะเป็นการจำ
 เป็นทฤษฎีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเกิดใส่ศีระะไว้ก่อน แล้วใส่ลินชักไว้
 ลั่นกุญแจไว้ อย่าให้มันออกมา แล้วเราปฏิบัติของเราไปนะ ปฏิบัติของเราไป ถ้าปฏิบัติ
 ตามความเป็นจริงแล้ว ความเป็นจริงอันนั้นกับทฤษฎีมันจะมาเป็นอันเดียวกันเลย”

แต่ขณะที่ว่าถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ เราปฏิบัติไป เราก็จะเอาวิชาการที่เรา
 ศึกษามาเทียบเคียง การเทียบเคียงมันก็มาเทียบเคียง มันทำให้เราไขว้เขว มัน
 เทียบเคียงแล้วมันจะเป็นอย่างนั้นๆ

**ธรรมดาเราปฏิบัติ เราก็ยากอยู่แล้ว แต่เราจะเอาสิ่งที่เราศึกษา
 มาเป็นโทษกับการปฏิบัติเราอีก ครูบาอาจารย์ที่ท่านรู้จริงของท่าน ท่าน
 บอกเอาการศึกษาวางไว้ก่อน แล้วเราปฏิบัติตามความเป็นจริง ความเป็น
 จริง ทำความสงบของใจเข้ามาเพื่อไปสู่ความจริง นี่ปฏิบัติจริง ๆ
 ไม่ใช่เล่นปฏิบัติธรรม นี่ปฏิบัติธรรมจริง ๆ ไม่ได้เล่นปฏิบัติ**

ไฉนนั้นเขาปฏิบัติกันเล่นๆ เล่นๆ เพราะอะไร เล่นๆ เพราะคนที่รู้จริงไม่มี คน
 ที่รู้จริงไม่มี ถึงกำหนดให้ความเป็นจริง บังคับใจให้เข้าสู่ความจริงอันนี้ ไม่มีใครทำได้
 ไม่มีใครรู้ได้ว่าจะบังคับใจอย่างนี้ให้เข้าสู่ความจริงได้อย่างไร

แต่เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มันท่านปฏิบัติของท่านจนท่านเป็นพระอรหันต์
 ท่านจบสิ้นกระบวนการของท่านแล้ว ท่านถึงบอกว่าก่อนที่ท่านจะได้มา เพราะผิด

ท่านก็เคยผิดมาก่อน ถูก ท่านถึงพยายามทำใจของท่านให้สงบสมาธิให้ได้ ถ้าใจสงบสมาธิแล้ว มันไม่มีสมุทัย คือมันไม่มีต้นเหตุนั้นความทะยานอยากเข้ามาเจือปน ไม่เจือปนก็ใช้ปัญญาอย่างนี้มันเกิดขึ้น เขาเรียกว่าภาวนามยปัญญา

“ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ฉะนั้น เราต้องใช้ปัญญากันไปเลย เราห้ามกำหนดพุทโธ ห้ามทำสมถะ ถ้าทำสมถะมันจะเกิดนิมิต นิมิตจะทำให้คนเสียหาย”

แนวทางปฏิบัติ จริตของคน เวลาคนทำความสงบของใจ จิตมันรู้มันเห็นนิมิตต่าง ๆ มันก็เห็นของมันได้ คนที่จิตเขาไม่เห็นนิมิตมันก็ไม่เห็น มันก็ไปตรงเข้าสู่อริยสัจ จริตนิสัยมันแตกต่างกันหลาย เราจะไปโทษวิธีการไม่ได้ เราจะไปโทษสูตรแนวทางปฏิบัติแนวทางใดแนวทางหนึ่งไม่ได้ แต่เราต้องโทษจริตนิสัย โทษกิเลสของคนว่ากิเลสเวลาปฏิบัติไปแล้วมันจะไปรู้เห็นอย่างนี้

ที่นี้ครูบาอาจารย์ที่เป็นเขาจะแก้ตามจริต แก้ตามอาการ ใจของคนเป็นอย่างไร ใจคนปฏิบัติแล้วมีอุปสรรคอย่างไร เขาต้องแก้ตามนั้น เขาไม่โทษวิธีการทำว่าผิด

แต่ที่พอโทษวิธีการว่าผิด แล้วบอกว่าไม่ให้ทำเพราะมันเป็นสมถะ พอเป็นสมถะปั๊บ ก็เลยทำสมาธิน้อยลง พอการทำสมาธิน้อยลงหรือไม่กล้าทำ บางคนไม่กล้าทำเลย เพราะบอกว่าอันนั้นจะไปติดนิมิต มันจะไปเห็นสมถะ มันจะทำให้หลง ทำให้ไม่เป็นไป ก็เลยเล่นปฏิบัติธรรมวนอยู่ในขอบกระดิ่งนั้นนะ หมุนไปเวียนมา เวียนมาหมุนไป ปฏิบัติไป ปฏิบัติไปปฏิบัติมาก็ปฏิบัติบอกว่ากึ่งพุทธกาลไม่มีมรรคผล ไม่มีมรรคผลแล้วปฏิบัติทำไม ปฏิบัติเพื่อบารมี สร้างสมไว้ปฏิบัติเอาชาติหน้า ๆ หน้า ๆ หนุน เขาว่ากันอย่างนี้นะ

เวลาเราถามเขา เขาบอกว่าปฏิบัติเพื่อจะสร้างสมบารมี แต่มรรคผลมันไม่มีหรือหมดแล้ว ไม่มี

แต่ไม่มีแล้วทำไมครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติได้ล่ะ แล้วเวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อกาลิโก ไม่มีกาลไม่มีเวลา ไม่มีกึ่งพุทธกาลหรือไม่กึ่งพุทธกาล ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ผู้ใดสร้างเหตุสมดุลง ต้องมีความสมดุลง จิต

ต้องเป็นธรรมทั้งนั้น ไม่มีกาลไม่มีเวลา เพียงแต่ว่าต่อไปจิตใจของคนจะต่ำทราม จิตใจของคนจะตื้อตัน

จิตใจของคนมันตื้อตันโดยกิเลสตัณหาความทะยานอยากอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน แล้วมันก็อ้างว่ากึ่งพุทธกาล อ้างเล่ห์ไปเรื่อยเพื่อจะไม่ปฏิบัติ จิตใจตื้อตัน แล้วก็อ้างธรรมะให้มาเป็นผลลบ อ้างธรรมะมาอ้างอิงให้มาการันตีทฤษฎีมานะของตัวว่ามันหมดกาลหมดเวลา ปฏิบัติไม่ได้

แต่ผู้ที่ปฏิบัติได้ พระปัจเจกพุทธเจ้าต้องปฏิบัติได้ตลอดเวลา ทำได้ทั้งนั้นนะ ถ้าไม่มีศาสนาพุทธ พระปัจเจกพุทธเจ้าก็มาตรัสรู้เอง นี่ไง ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมมันเป็นไปได้

ฉะนั้น ถ้าจะเห็นปฏิจจนุปบาท เห็นการเกิดดับ วางไว้ก่อน ถ้าจะทำความเข้าใจ สงบของใจ กำหนดพุทโธ กำหนดอานาปานสติ แล้วถ้าจะตรวจสอบความคิดของตัวก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาอบรมสมาธิคือตั้งสติไล่ตามความคิดนั้นไป

ความคิดที่เกิดดับ เรบอกว่าเป็นปฏิจจนุปบาท อันนี้ยกผลประโยชน์ให้กับผู้เขียน เพราะผู้เขียนตั้งชื่อมาเอง เพราะเราศึกษามา เราศึกษามา เราอ่านหนังสือมาแล้วเราเข้าใจว่าสิ่งที่เห็น การเกิดดับเป็นปฏิจจนุปบาท

เพราะว่าปฏิจจนุปบาท **อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา** เขาว่าเป็นการเกิดดับ พอเราเห็นการเกิดดับ เหมือนกับเรามีความคิด เรามีความทุกข์ ความทุกข์มันดับไป เห็นใหม่ เราเห็นการเกิดดับ การเกิดดับอย่างนั้นมันเป็นอารมณ์เกิดดับ มันยังไม่ถึงปฏิจจนุปบาท แต่ในอภิธรรมเขาพูดกันอย่างนั้น ผู้ที่ไปเรียนมา ใครจะเรียนมากมาน้อยก็ตีความ ตีความธรรมะ ฉะนั้น เราจะไม่ทะเลาะกันเรื่องการตีความ

เพียงแต่ว่าพอถามมาอย่างนี้ เราเห็นถึงคนที่ปฏิบัติตั้งใจว่าหลวงพ่อดีเมตตา การปฏิบัติมันจะตรงสู่มรรคผลหรือไม่ ถ้ามันไม่ตรงสู่มรรคผล มันทำมันจะมีโอกาสหรือไม่

ฉะนั้น เราถึงพูดว่า การเห็นอย่างนี้เห็นปฏิจจนุปบาท เห็นความเห็นอย่างนี้ให้จิตมันสงบให้ได้ก่อน แล้วถ้าสงบได้แล้ว เต็มเห็นจริงรู้จริงมันถึงจะเป็นมรรค ถ้า

เป็นมรรคขึ้นมานะ บุคคล ๔ คู่ โสดาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค อันนั้นเราจะรู้เห็นรู้แจ้งกันไป

ฉะนั้น “การทำสมาธิของกระผมไม่คืบหน้าเท่าไรครับ ช่วงระหว่างที่จิตมันเพลिन สภาวะต่างๆ มีเสียงอะไรมากระทบหมึกหัวนี้ไหว แล้วจะต้องฟังใช้สติให้มากขึ้น กว่าเดิม”

เราไม่ต้องไปฟัง ถ้าไปฟัง ไปต่างๆ ถ้าฟังเกินไปมันก็ทำให้เครียด ถ้าเราปล่อยวางเกินไปมันก็จะเหลวไหล เราตั้งสติไว้ ระวังสติไว้ สติคือการระลึก รู้ ระลึกอะไรล่ะ ระลึกลมหายใจ มีสติพร้อมกับปัญญาความคิด ความคิด ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มีสติพร้อมกับพุทธโธ ไม่ต้องไปฟังไปเกร็ง ไปฟังไปเกร็ง เดียวก็เครียด

เวลาปฏิบัติเริ่มต้นมันจะล้มลุกคลุกคลานอย่างนี้ มันจะมีการสะดุ้ง มีการต่างๆ อันนี้เป็นความจริงนะ เป็นความจริงหมายความว่า พอจิตที่ไม่เคยทำอะไรเลย พอจะทำมันจะมีปัญหาตลอดไปทั้งนั้นนะ

ทำตรงนี้ได้ ถ้าทำตรงนี้ได้ จิตมันสงบแล้วเดี๋ยวจะเห็นว่าเป็นปฏิจจสมุปบาทหรือไม่เป็น พอจิตสงบแล้วพอไปรู้แหละ พอรู้คืออะไร พอรู้แล้วมันจะกระเทือนหัวใจ

เราเป็นแผล เราเป็นบาดแผล เวลาเรารักษาแผลเรา เราเป็นคนรักษาแผล เราเป็นคนทำความสะอาดบาดแผล เราจะรู้ของเรา ใ้ไหนไม่เห็นแผลก็ว่ากันไปตามเรื่องนะ

ทีนี้มีข้อต่อหนึ่งไป “หรือบางครั้งพอสมาธิไปอีกก็ได้ยินเสียงคล้ายๆ ลมทะเลเข้าหูซ้ายออกหูขวา มีลมกระทบเพดาน บางครั้งก็เห็นความเกิดดับกลางอก กลางลิ้นปี่ แต่ทรงอารมณ์นั้นอยู่ได้ไม่นาน กำลังสมาธิไม่พอใช่ไหม”

กำลังสมาธิ ถ้าสมาธิมันดีนะ มันมีความสุข ความสุขคือไม่มีความฟุ้งซ่าน ไม่มีความสงสัย ไม่มีอะไร มีแต่ความสุข มีความสงบ นี่สมาธิดี พอสมาธิดีแล้วจะใช้พิจารณาอะไรมันก็ได้ ถ้าสมาธิมันไม่ดี มันหงุดหงิด มันทำแล้วมันก็ไม่สมหวัง ทำแล้วก็ไม่พอใจ แล้วจะไปพิจารณาอะไรล่ะ

ฉะนั้น เวลาจะไม่พิจารณา เห็นไหม เขาถึงบอกว่า เวลาเป็นสมาธิแล้วมันก็ยังเกิดมีการกระทบ บางครั้งก็เกิดความเกิดดับ ความเกิดดับมันฝังใจอยู่

ที่นี้การเกิดดับ การเกิดดับ พระอาทิตย์ก็พระอาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ตก เปิดไฟ ปิดไฟ มันก็มีการเกิดดับทุกๆ เรื่อง มีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา การเกิดดับถ้ามาใช้ยับยั้งความคิดได้มันก็เป็นประโยชน์ คือการเกิดดับเอามาเป็นประโยชน์กับเรา เอามาเป็นประโยชน์กับการเห็นโทษ การเกิดดับมันเห็นว่าเป็นอนิจจัง การเกิดดับ เราเห็นว่าสิ่งนั้นมันไม่เที่ยง สิ่งใดเราควบคุมไม่ได้ เราจะไม่ไปยึดมัน ถ้ายึดแล้ว เพราะมันเกิดแล้วเราก็ไปยึดมัน พอมันดับก็เสียใจ ถ้าเราเอามาใช้เป็นประโยชน์ให้ฝึกสอนใจได้

แต่ถ้าเห็นเป็นการเกิดดับเป็นพิธีการ การเกิดดับเป็นมรรคเป็นผล การเกิดดับต้องให้เห็นอย่างนั้น เราก็ไปคาดหวังหวังเห็นการเกิดดับ พอไม่เห็น เป็นทุกข์อีก

เห็นการเกิดดับ เขาให้เห็นว่าเป็นอนิจจัง ถ้าไม่เห็น ไม่เห็นก็ทำให้จิตมันสงบ ไม่ใช่ไปเอาเกิดดับเป็นสิ่งที่เป้าหมาย แล้วต้องทำให้เห็นอย่างนั้น ไม่ใช่ ใจของคนมันเป็นไปได้หลากหลายร้อยแปดพันเก้าที่มันเป็นไปได้

ฉะนั้น เวลาถ้ามันทรงอารมณ์อยู่ไม่ได้ กำลังสมาธิไม่พอ โดยพื้นฐานเลย กำหนดพุทโธ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ อานาปานสติ เราทำที่นี้ การภาวนาคือภาวนาให้จิตสงบ ให้มีความสุข ให้ไม่ฟุ้งซ่าน ให้ได้สัมผัสธรรม พอได้สัมผัส สัมผัสคือว่าได้รับความเป็นจริง

จิตใจคนที่สัมผัสรู้ความเป็นจริง อย่างเช่นคนกลัวผี คนกลัวผีไปอยู่ไหนก็กลัวผี ทุกข์มาก คนกลัวผี แต่พอมันใช้ปัญญาพิจารณาจนว่าผีนี้เป็นนามธรรม ถ้าเราไม่มีเวรมีกรรม ผีมันไม่ยุ่งกับเรานะ พอมันกลัวหาญขึ้นมามันก็จบ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันยังฟุ้งซ่าน จิตมันยังภาวนาแล้วมันมีความสุข ทุกข์ ชีวิตไม่มีความสุข มันก็ทุกข์ของมัน พอเรากำหนดลมหายใจ พอเรากำหนดพุทโธ เรากำหนดของเรา พอจิตมันได้สัมผัส มันได้สงบ เห็นไหม เหมือนคนกลัวผีแล้วหายกลัวผี มันจะไม่กลัวอีกเลย มันจะเข้าใจหมดเลย

จิตก็เหมือนกัน พอปฏิบัติไป พอเป็นสมาธิแล้วมันจะเข้าใจได้เลย ใจที่ศึกษา
มาๆ เป็นทฤษฎีทั้งนั้นนะ พอทำได้จริง อืม! เข้าใจ พอเข้าใจแล้วเราจะทำอย่างนี้อีกก็
ยากขึ้น เพราะกิเลสมันก็ยังต่อต้าน มันร้อยแปดพันเก้า แล้วเราก็พยายามทำของเราให้
มันสงบเข้ามา แล้วฝึกหัดใช้ปัญญาของเราไป

“ที่กระผมกล่าวมาทั้งหมดนี้มาถูกทางมรรคผลนิพพานหรือไม่ประการใด
หลวงพ่อดีช่วยเมตตาด้วย”

“ที่ผมกล่าวมาทั้งหมดนี้มาถูกทางมรรคผลนิพพานหรือไม่”

มรรคผลนิพพาน ถ้าเราทำศีล สมาธิ ปัญญา มรรค ๘ ถ้าทางมรรคผล มี
ความปกติของใจหรือไม่ มีกำลังของใจหรือไม่ มีปัญญาหรือไม่ ถ้ามีศีล สมาธิ ปัญญา
มีมรรค ๘ นี้คือทาง มาถูกทางมรรค ถ้ามรรค มรรคของใคร

ถ้ามรรคของกิเลส กิเลสมันก็ว่าฉันมีมรรค เหมือนเรานี่ เรามีเงินมีทอง เราอด
เขาไปมีประโยชน์อะไร เงินทองของเรา เรามีของเราก็เป็นของเรา เราจะใช้จ่ายไม่ใช้
จ่ายเป็นของเรา เราดูแลของเรา ถ้ามรรคผลมันเกิดขึ้นมาอย่างนี้มันจะเป็นตามความเป็น
จริง นี่พูดถึงว่าถ้าทำจริงๆ นะ

ฉะนั้น ที่พูดชะยาว ยาวมาก ยาวเพราะอะไร เพราะเห็นว่าเขาติดกันอย่างนี้
คือปฏิบัติกันเล่นๆ ทำกันเล่นๆ แล้วปรารถนามรรคผล แต่พระกรรมฐานทำกันจริงๆ
พอทำกันจริงๆ เขาก็เสียม “พุทโธๆ นี่เป็นสมณะ พุทโธปฏิบัติแล้วไม่ได้ผล”

โดยส่วนใหญ่ถ้ามีครูบาอาจารย์เป็นหลัก ผู้ที่เข้ามาฟังธรรมๆ เพราะเขาจับ
ทางได้ เขามีหนทาง เขาจะปฏิบัติของเขาไป

แต่ผู้ที่ไม่มียุติณ ผู้ที่โลเล เพราะเขาบอกว่า “อย่าไปเชื่อพระกรรมฐาน ให้
เชื่อพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ เพราะอภิธรรมเขาบอกว่า พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ตั้งแต่
พระกัสสปะทำสังคายนา พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ให้เชื่อพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์นี้ อย่า
ไปเชื่อพระสาวกต่างๆ ให้เชื่อพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์คือพระ
อรหันต์ ๕๐๐ องค์ที่ทำสังคายนาไป ทำสังคายนาพระไตรปิฎกมานี้ เราให้เชื่อตรงนี้”

แล้วเชื่อตรงนี้แล้วทำอะไรต่อล่ะ ก็ทำกันเล่นๆ เพราะอะไร เพราะกิเลสมันพาเชื่อ กิเลสมันก็ลุ่มๆ คล่ำๆ

แต่พระกรรมฐานเรามีครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติจริง ซึ่งท่านยังดำรงชีพอยู่ อย่างเช่นหลวงตาท่านยังดำรงชีพอยู่ แล้วท่านลงปฏิภาณ ท่านสั่งท่านสอน นี่มีชีวิต ได้สัมผัสเลย ได้ปฏิบัติเลย แล้วถ้าปฏิบัติตามความเป็นจริงมันก็เป็นความจริงขึ้นมา

แต่พวกทำเล่นๆ เขาบอกว่า ไม่ได้ มันเป็นอัตตกิลมถานุโยค เพราะมันทำตนให้ลำบากเปล่า มันต้องเดินจงกรม ต้องนั่งสมาธิจนกันด้านเลยล่ะ เดินจงกรมจนทุกข์ยากมากเลย อย่างของเราดีกว่า เล่นปฏิบัติธรรม เรามาทำเล่นๆ เราทำกันเพื่อความสบายใจ

เห็นไหม สังเวช สังเวชที่สมัยหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านออกประพาศปฏิบัติ ด้วยความเชื่อ ด้วยความเชื่อของสังคมไทย สังคมไทยถึงไม่เชื่อมรรคผลนิพพาน แต่ในปัจจุบันนี้หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านทำปฏิบัติตามความเป็นจริง แล้วมีครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติตามมา

แล้วมีพวกปัญญาชนเขาอยากมีแนวทางปฏิบัติ เขาก็ไปศึกษามาจากพม่า ไปศึกษามาแล้วบอกมรรคผลนิพพาน กึ่งพุทธกาลไม่มีมรรคผลนิพพาน

แล้วถามว่าปฏิบัติทำไม

ปฏิบัติไปเพื่อไปเอามรรคผลนิพพานข้างหน้า

อันนี้ที่เขาไม่เชื่อ เขาไม่เชื่อเพราะความเชื่อของเขา แต่ปัญญาชนไปศึกษามาความรู้ท่วมหัว ศึกษาจนมรรคผลนิพพานไม่มี ศึกษาจนไม่เชื่อมรรคผลนิพพาน ศึกษาจนการปฏิบัติมันเล่นปฏิบัติ แล้วถ้าทำจริงก็เป็นอัตตกิลมถานุโยค เพราะตัดสินกันด้วยกิเลส ตัดสินว่า การปฏิบัติ การเดินจงกรม การเหม่อไหลไคลย้อยเป็นอัตตกิลมถานุโยค ถ้าการนั่งนิ่งๆ นั่งในห้องแอร์อย่างนี้ อย่างนี้มันชัณฐิมาปฏิบัติเพราะไม่ทำตนให้ลำบากเปล่า มันก็เลยปฏิบัติเล่นๆ เพราะกลัวทุกข์ไง กลัวทำอะไรก็จะเป็นทุกข์ไปหมดเลย ก็จะทำแต่ความสะดวกสบายของตัว ก็เลยมาเล่นปฏิบัติธรรม คิดแนวทางมาทำเล่นๆ มาयोगกันนะ योगกันไปก็ योगกันมา เดินแถวกันไปก็แถวกันมา ปฏิบัติ

เล่นๆ เหมือนเด็กนักเรียนอนุบาลมันไปเล่นของเล่นเพื่อฝึกสมองของมัน เพื่อเขาวนั้
ปัญญา เพื่อเขาวนั้ปัญญา ใ้หน้ก็ปฏิบัติเล่นๆ ปฏิบัติเพื่อเขาวนั้ปัญญา แต่เวลาขนาน
นามว่าอภิมหารธรรม อภิธรรม แต่ปฏิบัติปฏิบัติเล่นๆ ทำเล่นๆ มันก็เป็นอย่างนี้ละ

นี่พูดถึงว่า ปฏิกิจสมุพบาทเป็นอย่างนี้หรือเปล่า นี่พูดถึงว่าแนวทางปฏิบัติ
จบ

นี่ขอบคุณมาอีกใจ ขอขอบคุณ ขอขอบคุณกับเข้าใจแล้ว ใ้หน้ก็ขอบคุณเรื่องว่าปล่อย
จิตใจ เวลาถ้าแนวทางปฏิบัติมันเยอะมาก ถ้าว่าปล่อยจิตจะปล่อยอย่างไร ปล่อยจิต
พร้อมกับธรรมหรือเปล่า คืออยากปล่อย ปล่อยคือตทั้งคปทาน แต่ตทั้งคปทานปล่อย
พร้อมกับมรรค มรรคคือว่าดำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ มันพิจารณาของมันไปแล้ว
มันปล่อย ถ้ามันปล่อยตามความเป็นจริงเขาเรียกว่าปล่อย มันปล่อยด้วยธรรม ปล่อยด้วย
สัจจะ ปล่อยด้วยอริยมรรค ปล่อยด้วยมคโค ไม่ใช่ปล่อยธรรมแบบกิเลสใจ

บอกว่าปล่อยจิตอย่างไร ถ้าบอกปล่อยอย่างนี้บ๊บบมันก็ดึงพสุธาลงมาจาก
เครื่องบินแล้วร่มไม่กาง ตับ! นี่ปล่อยอย่างนี้ แหกหมดเลย แต่ถ้าปล่อยด้วยมรรค
ด้วยผลมันเป็นอีกเรื่องหนึ่งละ นี่พูดถึงว่าเขาขอบพระคุณมา

ถาม : ขอเรียนถามเรื่องการปฏิบัติละ แต่เมื่อกี้เหมือนจะได้คำตอบ แต่ไม่มันใจนะ
ละ คือว่าตอนที่ปฏิบัติก็ตั้งใจว่านั่งสมาธิสักชั่วโมงครึ่ง ทีนี้หนึ่งๆ ไปเกือบชั่วโมงมัน
ปวดมาก ก็เลยอธิษฐานว่าอย่างไรฉันก็ต้องนั่งให้ได้ แล้วก็นั่งจนกว่าจะหายปวด
แม้ว่าจะเกินชั่วโมงครึ่งละ แต่ด้วยความที่มันปวดมากมันก็ฟุ้ง มันจะดี มันถูกไหม
หนอที่เราตั้งใจว่าเราจะนั่งจนหายปวด มันเป็นการทรมานตัวเองหรือเปล่านั้น แต่
สุดท้ายหายปวดจริงๆ ละ ก็เลยออกจากสมาธิละ

ตอบ : ตอนหายปวด ัญ้าปากคอกเป็นแบบนี้หมด ัญ้าปากคอก เพราะเวลา
ปฏิบัติไป ยังจะเป็นอย่างนี้ไปอีกนาน นี่พูดประสาเราละ ไม่ได้พูดให้ตกใจ ให้กลัว
เพราะอะไรรู้ไหม เพราะว่า ดุสิ ประสพการณ์ทำงาน เรายังต้องมีประสพการณ์ขนาดนั้น
แล้วจิตนี้เป็นนามธรรม

เวลาสัมผัสนั้นนะ เวลาคนนั่งสมาธิ นั่งสมาธิ โอ้ย! เกือบเป็นเกือบตายไม่เคยสงบสักที วันนั้นสัมผัสนั้นนะ นั่งพุทโธๆ โดยปล่อยวางอารมณ์ ไม่เอาอะไรอีกแล้วนะ มันลงวูบ ลงสมาธิไปเลย เห็นใหม่ สัมผัส ถ้าสัมผัสเห็นว่าฟลุกนั้นแหละ นานๆ ทีหนึ่ง แต่เวลาไปปฏิบัติ ถ้าเข้าสมาธิต้องเป็นแบบนี้เลย เป็นแบบสัมผัส แต่ไม่ใช่สัมผัส เป็นแบบเราจัดการเข้าไป

เราพุทโธๆ เราพุทโธเข้าไป เราดูแลจิตของเราไป พุทโธๆ มันจะแผ่สาย พุทโธมันจะแฉลบ พุทโธมันจะแฉบ จิตใหม่ๆ เป็นอย่างนี้ ฉะนั้น พอจิตใหม่ๆ เป็นอย่างนี้ ล้มลุกคลุกคลาน ฉะนั้น เวลาไปอยู่กับครูบาอาจารย์ ท่านถึงมีอุบายสอนพวกเราด้วยข้อวัตรไง

ด้วยข้อวัตรนะ พระมาอยู่วัดนะ ให้คอยดูแลอาจารย์นะ คอยรับบาตรอาจารย์ คอยตักน้ำฉัน ตักน้ำใช้ถวายครูบาอาจารย์ ตรงนั้นคืออะไร คือตั้งสติ

ทุกคนพอจิตมันไปอยู่ที่นั่นใช่ไหม จิตมันมีที่พัก จิตมันไม่แฉลบ แต่ถ้าไม่มีเรื่องข้อวัตร คิดดูว่าเขาจะรักษาจิตเขาอย่างไร วันๆ จิตเขาจะคิดแผ่สายไป มันจะไปขนาดไหน แต่พอมีข้อวัตรบิ๊บ เขาจะเอาจิตของเขาไปไว้ที่ข้อวัตรนั้น เวลานั้นๆ จะไปรับบาตรอาจารย์ จะไปตักน้ำ จะไปสร่งน้ำท่าน ถึงเวลาจะไปสร่งน้ำท่าน นี่มีข้อวัตร นี่อุบายนะ พอมีข้อวัตร ทำสิ่งใดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทีนี้ก็จะมาพุทโธแล้ว นี่มันมีอุบายไหม มันมีอุบายว่ารักษาจิตอย่างไร ที่หญ้าปากคอกจะรักษามันอย่างไร

เวลาครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติใหม่ๆ นะ พุทโธทั้งวันเลย คนเราโดยปกติถ้าทำงานที่ละเอียด เราตั้งสติไป แต่พอทำงาน อย่างเช่นเดินจงกรม อย่างเช่นเราเดินไปเดินมา เรากำหนดพุทโธได้ พุทโธทั้งวันเลย พุทโธๆๆ สู้กับมัน สู้กับมัน จนมันเริ่มเบาลงๆ ถ้ามันไม่เบาลงนะ ต้องอดนอน ต้องผ่อนอาหาร ต้องทำอะไรจนมันเบาลง พอเบาลง พุทโธได้ พอจิตมันสงบ มันก็อย่างที่ว่า ที่ว่าชั่วโม่งครึ่งแล้วมันหาย เวลามันหายแล้วเป็นอย่างนั้น เวลาถ้าจิตมันจะลง มันจะลงอย่างนั้น ถ้าลงอย่างนั้น เห็นไหม เราปฏิบัติจนชำนาญ

วิตก วิจารณ์ คือพุทฺโธ ระลึก วิตกขึ้น วิจารณ์พุทฺโธๆ วิตก วิจารณ์ ถ้าวิตก วิจารณ์ ถ้ามันอยู่กับมัน คงที่ของมันอยู่อย่างนี้มันจะเกิดปีติ ถ้าพุทฺโธไปเรื่อยๆ นะ จะเกิดปีติ ตัวพอง ขนลุก เห็นใหม่ วิตก วิจารณ์ ปีติ

พอปีติแล้วเดี๋ยวมันก็จะเกิดความสุข ปล่อยวางก็สุข พอสุขแล้วเดี๋ยวมันก็คลาย พอคลายขึ้นมา เราก็ทำขึ้นมาอีก พอมีความสุข ทำบ่อยครั้งเข้า พอมันสุข มันสุขจนมันอึดเต็ม สุขจนแบบว่ามันคงที่ ตั้งมัน พอตั้งมันขึ้นมา พอตั้งมันแล้วเราจะทำงานต่อไป นี่คือข้อเท็จจริงของจิตนะ

แต่เวลาคนไปทำจริงๆ “แล้วมันเป็นอย่างนี้ได้หรือหลวงพ่อก่อน มันจะเป็นอย่างนี้หรือ แล้วมันเป็นอย่างนี้ มันจะทำอย่างนี้หรือ” มันไปคิดอีกเรื่องหนึ่ง จิตก็เลยลุ่มลุก คลุกคลานอยู่อย่างนั้นนะ

ทำงานกว่ามันจะเป็น พอเป็นขึ้นมาแล้วมันรู้เอง แต่ถ้าไม่เป็น มันจะถามกันอยู่อย่างนี้

ฉะนั้น โดยที่เราให้โยมถาม ตอนที่เราจะไม่ให้คนนั้นถามแล้ว พอถาม มันก็จะพูดอย่างนี้อีกแหละ คือว่าปัญหาคือปัญหาเดียวกันทั้งหมด คือทำอย่างไรให้มันสงบ ทุกคนจะถามปัญหานี้ปัญหาหลัก คือจะทำอย่างไร ทุกคนจะทำอย่างไร

แต่เวลาเราตอบ มันก็อยู่ที่ผู้ถาม เวลาผู้ถามมันเจอเหตุการณ์อย่างนี้ บางคนเจอเหตุการณ์แบบนี้ บางคนเจอเหตุการณ์แบบนี้ แต่ก็อธิบายไป

ฉะนั้น เวลาเราตอบอันนี้ก่อน ไล่เรื่องปฏิจสุมุบาท เพราะว่าเขาถามมา เขาถามมา เราอ่านถึงพื้นเพของเขา คือเขาต้องศึกษาทางนี้มาเขาถึงถามเรื่องปฏิจสุมุบาท เรื่องการเกิดดับ เรื่องการเพ่ง เรื่องอะไร คือว่าเขาได้ศึกษาทางนี้มา แล้วที่นี้เราถึงบอกว่าไอนั้นคือการทำเล่น เราจะเอาการทำจริงให้เห็นว่าการทำเล่นเป็นแบบใด การทำจริงเป็นแบบใด การทำจริงมันจะได้ผลของมันจริงๆ ฉะนั้น พอเราตอบตรงนี้ปั๊บ มันก็โดยหลัก

ฉะนั้น โยมถึงบอกว่าไม่ต้องถามมั้ง เพราะหลวงพ่อก็ตอบแล้ว แต่ไม่แน่ใจ

แนใจใหม่ ไม่แนใจเอาไม้ค้ำไป แนใจใหม่ จะแนใจใหม่ มาเอาไม้ค้ำ มา เดี่ยวจะหาว่าลำเอียง เห็นใหม่ ไม่ต้องถามก็ได้

ถาม : เวลานั้นสมาธิคะ ในขณะที่เกิดความปวดที่ขา ปวดมาก แต่ว่าก็พยายามส่งความรู้สึกปวดมาที่จิตเรา ตอนส่งมาที่จิตแล้วเราก็ดมุนกลับไปใหม่ เอาจิตส่งกลับไปขาอีก ที่ปวด วนไปเรื่อย ๆ จนเริ่มสังเกตเห็นว่าขณะที่เราส่งความรู้สึกปวดจากขา มาที่จิต เอ๊ะ! มันปวดนะ แต่พอช่วงที่เราส่งความรู้สึกจากจิตไปที่ขา ใจความปวด เอ๊ะ! ทำไมมันหายไป หายไปแว็บหนึ่ง แล้วก็ดึงกลับมาปวดอีก ปล่อยลงไป หายใหม่ ก็เริ่มรู้สึกเห็นความเกิดขึ้นของการปวด ทำไปเรื่อย ๆ จนสักพักหนึ่งเราเริ่มเห็นแล้วว่า ความปวดเหมือนมันลอยขึ้นมาคะ หลวงพ่อ มันเป็นอีกตัวหนึ่ง แล้วก็กาย ขามันก็อยู่อีกส่วนหนึ่ง จิตมันก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง เลยไม่แนใจว่าอันนี้มันใช่การแยกกาย เวทนา จิต ธรรมหรือเปล่า

ตอบ : ใช่ แต่มันเป็นการแยกโดยสมาธิใช่ การแยกโดยสมาธิ นี้สัมพันธ์ คำว่า “สัมพันธ์” หมายถึงว่าปฏิบัติโดยที่ว่ามีทฤษฎีนำหน้าเลย แต่ขึ้นมาโดยปัจจุบัน จะบอกว่าไม่มีทฤษฎีเลย มีอันแรกที่ว่าพิจารณาเวทนา เวทนามีเหมือนกับเกิดขึ้น ๆ เหมือนกัน คำว่า “เกิดขึ้น” มันเป็นศัพท์ในทางสังคัมปฏิบัติว่าเกิดขึ้น ๆ

ฉะนั้น สิ่งที่ว่านี่คือทฤษฎี นี่คือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในสังคัม แต่ที่ว่าเป็นความจริง ความจริงอันนี้มันเป็นอุบายของเขาโดยตรงไง เช่นที่ว่า ความจริงหมายความว่า ถ้าจิตส่งไปที่เวทนา เห็นใหม่ ถ้าจิตส่งไปที่เวทนา นี่กำลังของจิตส่งไปที่เวทนา มันไม่ปวด แต่ถ้าเอาเวทนามกลับมาที่จิตนี้ปวดมาก นี่ข้อเท็จจริงเลย เพราะอะไร

ถ้าเวทนามันกลับมาที่จิต เวทนามีกำลังมากกว่า เวทนามันทับถมจิต จิตมันก็ปวด มันก็ปวดเป็นธรรมดา แต่เวลาจิตมันมีกำลัง จิตมันเป็นจิต ถ้าเอาจิตส่งไปที่เวทนา เพราะเวทนา ความจริง ๆ นะ เดี่ยวอีกชั้นหนึ่ง ถ้าเราส่งจิตไปที่เวทนามันไม่ปวด เพราะจิตนี้มันเป็นเอกเทศใช่ไหม เราส่งไปที่เวทนา ก็เหมือนเราไปอยู่ที่เป้าหมายนั้น แต่ถ้าเป้าหมายนั้นวิ่งเข้ามาหาเรา เป้าหมายนั้นเข้ามาชนเรา แต่เราส่งไปที่เป้าหมายนั้น เห็นใหม่ มันจะสับเปลี่ยน พอมันสับเปลี่ยนอย่างนี้บ๊ิบ นี่มันเป็นอุบาย

ปัจจุบันที่เกิดขึ้นนะ บางคนทำอย่างนี้ไม่ได้ ไม่ได้หรอก ไม่ได้เพราะอะไรรู้ไหม เวลา
ส่งไปที่เวหนานี้ดี สบาย พอเวทนาส่งมาที่จิตนี้เกือบตาย แล้วไปไม่รอดหรอก หงาย
ท้องเลย

ถ้าเวทนามันส่งเข้ามามันปวดใจ แต่ถ้าเราส่งไปที่เวทนามันเบา เห็นไหม ทีนี้
พอเบาใช้ไหม พอรอบสองถ้ามันส่งกลับมา เวทนามันจะใหญ่ขึ้น มันจะทำให้จิตนี้เจ็บ
มาก

แต่นี้มันยังดีว่าเวทนากลับมามันยังรับได้ แล้วพอมันส่งกลับไป เวทนาจึงเบา
ลง แล้วเวทนาส่งกลับมาที่จิตมันก็เบาลงๆ จนมันลอยขึ้น นี่มันแยกใหม่ นี่แยกโดย
สมาธิใจ คือมันใช้ปัญญา แต่ปัญญามันยังไม่เต็มที นี่มันจะแยก ถ้าแยกอย่างนี้ เราจะ
บอกว่าเป็นหนเดียว แล้วจะไม่ได้อีก เพราะอะไรรู้ไหม เพราะต่อไปมันจะหนักกว่านี้
ไป พอต่อไป พอกิเลสมันรู้เท่าแล้วนะ มันจะไม่เป็นอย่างนี้อีก พอต่อไปก็ต้องใช้อุบาย
ใหม่

แต่ถ้ามันทำอย่างนี้อีกแล้วได้อีกนะ ทำเลย เพราะมันเป็นช่องทางของใครของ
มันใจ อย่างเช่นบ้านของโยมแต่ละคนมาที่นี้ บ้านของคนอยู่คนละตำแหน่ง ออกจาก
บ้านมา ถนนก็คนละสาย ไอนี้ก็เหมือนกัน วิธีการของเราใจ ตรงกับจริตของเราใจ ถ้ามัน
ทำได้แบบนี้ถูกต้อง มันทำได้จริง

แต่ที่เราบอกว่ามันได้หนเดียวหมายความว่า ถ้ามันได้อย่างนี้แล้วมันวางใจ มัน
นอนใจ จะทำอย่างนี้ตลอดไป จะทำอย่างนี้ตลอดไป แล้วต่อไปพอนานเข้าๆ ก็จะมาบ่น
ว่า “หลวงพ่อก่อนมันไม่ได้ ไหนหลวงพ่อก่อนว่ามันใช่แล้วทำไมไม่ได้ล่ะ”

ไอ้ที่ใช้คือที่มันผ่านมาแล้วไง ไอ้ที่ใช้คือที่มันผ่านมาแล้ว เพราะมันผ่าน
มาแล้ว เห็นไหม คือจิตมันลอยขึ้นมาเลย นั่นนะมันใช่ แต่ต่อไปถ้ามันไม่ใช่ ไม่ใช่
เพราะอะไร ไม่ใช่เพราะเราทำไม่ได้ แต่ถ้าเราทำได้ก็คือใช่ ถ้าเราทำได้ก็คือใช่ เหตุและ
ผลคือธรรม เหตุและผลมันสมมูลมันก็เป็นธรรม แต่เหตุกับผลมันไม่สมมูล มันไม่มีผล
ใจ คือลงไปแต่เหตุแล้วมันทุกขใจ นั่นคือไม่ใช่ แต่ถ้าเหตุและผลมันสมมูล มันเป็น
ธรรม ใช่

แต่นี้มันสมดุลง่ายนี้ ไซ้ เพราะอะไร เพราะแสดงว่าโยม ๒ คนมาที่มีวาสนานะ
ไอ้คนนี้ภาวนาไปชั่วโหมงครึ่งแล้วสงบได้ อันนั้นทำได้ เพราะน้อยคนมากที่จะทำได้นะ
นี่ไง ปฏิบัติจริง ปฏิบัติจริง ๆ มันทุกข์มันยาก

แต่ถ้าทำเล่น ๆ นะ ๒ คนนี้ทำ แล้วพวกเราฟังเขาเนาะ จะทำตาม จะเอาให้
ได้ แล้วมึงจะทุกข์ เพราะมันเป็นของเขาไง อ้าว! เงินในกระเป๋าของโยม ๒ คน ไอ้ไม่มี
มีสตางค์เลย จะมีสตางค์แบบเขา นึกให้มันมี มันไม่มีหรอก แต่ถ้ามันจะมีมันต้องทำ
ขึ้นมาแล้วจะมีเงินในกระเป๋าเราขึ้นมา

แสดงว่าใช้ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วถ้าปฏิบัติใหม่มันจะใช้ได้แบบนี้ แต่ครั้งต่อ ๆ
ไปกิเลสมันรู้ทัน พอกิเลสมันรู้ทันแล้วมันจะยากขึ้น แล้วโยมจะเห็นเอง

เวลาปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติมาท่านจะเห็นแนวทางอย่างนั้น ฉะนั้น
เวลาการปฏิบัตินะ ครูบาอาจารย์ท่านจะพูดอย่างนี้ เวลาถามปัญหาให้ถามปัญหากับครู
บาอาจารย์ แต่ตัวเอง เวลานั้นปฏิบัติด้วยกันอย่าคุยกันมาก เพราะคุยกันมากมันส่ง
พลังงานออกมาก พอส่งพลังงานออกมาก จะปฏิบัติมันต้องสงวนพลังงาน มันทุกข์

การปฏิบัติคือสงวนพลังงานนะ สงวนพลังงานไว้เพื่อให้พลังงานมันมั่นคงนะ
แต่เราไปส่งออกมาก ๆ แล้วเราจะไปสงวนมันนะ มันตรงข้ามจริงไหม เวลาปฏิบัติก็จะ
สงวนพลังงานไว้ให้มันมั่นคง แต่เวลาเจอหน้ากันก็โมโหใหญ่เลยเนาะ โอ้โฮ! มันปล่อย
ใหญ่เลย

มันจะทุกข์ตรงนั้นแหละ เขาถึงให้วิเวก ให้หลบหลีกต่อกัน อย่าคุยกันมาก
การคุยกันก็เหมือนที่พูดเมื่อกี้ที่ว่าทำไมครูบาอาจารย์ท่านมีข้อวัตรไว้ ก็ให้จิตมันพัก
ไว้ให้จิตมีหลักไว้ เวลาภาวนามันง่าย

ไอ้พวกเรานักภาวนาเหมือนกัน เราพยายามจะสงวนพลังงานของเราให้มาก
ที่สุด แล้วเราเอาเวลาเราเข้าสู่ทางจงกรม นั่งสมาธิเพื่อให้จิตเราสงบ ถ้าไปคุยกัน ๆ
นั่นนะมันส่งออก พลังงานมันส่งออก นี่พูดถึงเหตุผล

ฉะนั้น ถ้าอย่างนี้จบแล้วเนาะ

ถาม : คือถ้าอนาคตคะหลวงพ่อกี้ก็เลสุู้ทัน เราเงเจอที่หนักกว่านี้ หลวงพ่อกี้
อุบายอะไรที่จะให้

ตอบ : อุบายนะ ถ้ามันรู้ทันกว่านี้ เราก้ตั้งสติกว่านี้ มีสติ มหาสติ เตี้ยวกลับไป
ปฏิบัติเลย ตอนนีมันยังไม่รู้ทันหรือ มันจะรู้ทันข้างหน้า ถ้าตอนนี้ยังไม่รู้ทัน เรา
ปฏิบัติไปก่อน

ไอ้ที่เราพูดนี้เราพูดถึงสเต็มของมันเง แต่อย่าตกใจ หมายความว่า อย่างเช่น
อาหาร เรากินอาหารวันนี้อร่อย กินทุกวันๆๆ มันจะอร่อยไหม แต่ถ้ามันยังอร่อยอยู่
กินเถอะ ไม้เป็นไร แต่ถ้าว้นไหนกินแล้วมันจืด กินหุฉลามทุกวันเลย หุฉลามทุกวัน
เลย หุฉลามมันแพงขนาดไหนมันก้ไม่อร่อยถากินทุกวัน กินทุกวัน กินทุกมือ กินทุก
วัน กินทุกมือเลย หุฉลามมันจะอร่อยไหม

นี่ก็เหมือนกัน แต่ถ้ามันยังอร่อยเง อร่อยหมายความว่ามันปล่อยวางมีมรรคมีผล
เง อร่อยหมายความว่า มันกินแล้วมันถูกใจ มันพอใจ มันปล่อยวางได้

แต่ถ้าไม่อร่อย มันไม่พอใจ มันไม่อร่อย มันไม่พอใจ มันต่อต้าน ถ้ามันต่อต้าน
หุฉลามมันอร่อยขนาดไหน กูกินน้ำพริกอร่อยกว่า น้ำพริกกูอร่อยกว่านะมึง น้ำพริก
เก็บเอาสวนครัว เอาตามรั้ว ต่าๆๆ ดีกว่าหุฉลามอีก เพราะมันแซบ

นี่ก็เหมือนกัน เรากวนาอย่างไรก้ได้ ขอให้มันลง กวนาอย่างไรก้ได้ ขอให้
มันดี กวนาแล้วกวนาที่มันได้ผล เอาตรงนั้น เอาปัจจุบันธรรม มันต้องหมุ่นกันอยู่
อย่างนี้ ไม้ซ้าอยู่ที่เดิมเง

แต่ถ้าซ้าแล้วดี ทำไป แต่ถ้าต่อไปแล้ว ซ้าๆๆ กิเลสมันหัวเราะเยาะ หลวงตา
ท่านพูดคำนี้ะ เวลาท่านพูดกับนักปฏิบัติ กิเลสมันสงสาร มันบอกว่าไอ้นักปฏิบัติเชอ
ขนาดนี้ะ ไซ้แต่ของเดิมๆ ไครๆ กี้รู้เท่าหมดแล้วมันยังไซ้อยู่นี้ มันต้องมีอุบายพลิกแพลง
เปลี่ยนเง

ไอ้เราก้จะไซ้แต่ของเดิม ไซ้ของเดิมมันก้เหมือนกับเราเข้าไปจ่านกับมัน เดิน
เข้าไปจ่านกับกิเลส มันรออยู่แล้ว มาๆๆ เคาะป๊อก หลับ พุทโธเข้ามาๆ เคาะป๊อก จน
หลวงตาท่านบอกว่า เชอขนาดนั้นนะ นักปฏิบัติทำไมมันเชอขนาดนั้น โง่ยิ่งกว่าหมา

ตาย หมามันตาย มันไม่มีชีวิต ไอนักปฏิบัติไวกว่านั้นอีก หมาตายมันกระดิกไม่ได้เง โง่
อย่างกับหมาตาย นักปฏิบัติโง่อย่างนั้นหรือ

แต่ในมุขกลับเขาบอกว่า “อ้าว! เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เปลี่ยนแปลงเหมือนย้าย
ต้นไม้ ปลุกไม่ได้”

ไอนั้นเขาพูดถึงคนจับจด เราไม่จับจด เราทำของเรา เราไม่ใช่ย้ายต้นไม้
หรือก มันเป็นอุบาย อุบายไม่ให้อกิเลสมันแบบว่าเหมือนสัตถุญา เหมือนสร้างภาพ คน
สร้างภาพมันก็สร้างอยู่อย่างนั้นนะ ถ้าเราเปลี่ยนข้อมูล มันสร้างไม่ได้แล้ว ถ้าเราเปลี่ยน
ความคิด มันสร้างภาพไม่ได้แล้ว นี่อุบาย

จะนั้น อันนี้อย่างที่ว่า เวลาเราพูด เราพูดตักหน้า เพราะกลัวเดียวไม่มีคน
ถาม ไม่มีคนบอก มันไปเจอแล้วจะงง ก็พูดไว้ก่อน พอพูดไว้ก่อน โยมก็ตักใจกันหมด
เลย “โอโฮ! ปฏิบัติข้างหน้าจะไปเจออย่างนั้นหรือ แหม! หลวงพ่อไม่พูดถึงทางสวรรค์
เลยนะ พูดแต่ทุกข์ๆ ทั้งนั้นเลย”

ทางสวรรค์ ใครเจอก็สาธุ แต่เวลามันทุกข์นี่มันทุกข์จริงๆ นี่เราพูดไว้ก่อนเท่า
นี้เอง เอาเนาะ เอวัง